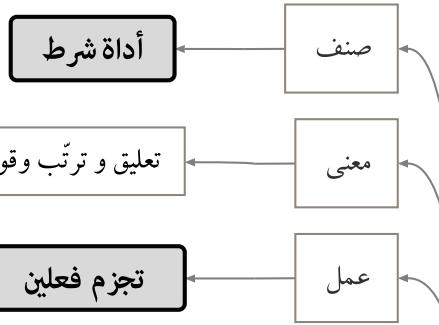

إدما

تعليق و ترتيب وقوع جزاء بر شرط (أگر)

تجزم فعلين

صنف

نحو قوله: و إِنَّكَ إِذْمَا تَأْتَ مَا أَنْتَ آمَرْ * بِهِ تُلْفِ مَنْ إِيَاهُ تَأْمِرْ آتِيَا

ص: مانند {إن} شرطيه است، نوعاً و عملاً و معناً. زيراً این کلمه مرکب از {إذ} و {ما} بوده و بعد از آنکه {إذ} با {ما} ترکیب شد، مانند شیء واحد است، و دیگر معنای اول خود را که ظرفیت بوده از دست می‌دهد و روی هم به علت وجود جزء حرفي و قدرت تضعیفی آن، یک حرف می‌گردد، همانند: {جَذَّا} که بعد از ترکیب، لفظ {حب} معنای فعلی خود را بابر رأی بعضی از نحویین از دست می‌دهد. و به علت غلبه شرافت اسم، به همراه {ذا} یک اسم می‌شوند (التصريح على التوضیح، ۲/۹۹ و ۲/۲۴۸)

ص: ظرف زمان و به معنای {متى} است، زیراً اصل آن، {إذ} ظرفیه بوده و هنگامی که متضمن معنای شرطیت باشد، {ما} زائد برای فرق بین شرطيه و ظرفیه، ملحق به آن شده است

و هي حرف عند سيبويه بمنزلة {إن} الشرطية
أقوال پیرامون نوع آن
و ظرف عند المبرد و ابن السراج و الفارسي
او قائل به حرفيت آن است، قال ابن هشام: جازم الفعلين و هو أربعة أنواع: حرف باتفاق و هو {إن} و حرف على الأصح و هو {إذ}
ما} و اسم باتفاق و هو مَنْ، ما، متى، أَيْ، أَيْنَ، أَنَّى و حِيشَمَ؛ و اسم على الأصح و هو {مهما} (شذور الذهب ۳۳۴)

ص: صحيح این است که عمل آن، هم در ضرورت و هم در اختیار و نثر است لکن اصل عمل آن قلیل است
و عملها الجزم قلیل لا ضرورة؛ خلافاً لبعضهم
محدودهی عمل (شعر یا نثر)